

„HORA ARDEALULUI“ ȘI „HORA UNIRII“ ÎN BANAT ȘI TRANSILVANIA. — CONTRIBUȚII INEDITE —

Opera lui V. Alecsandri a cunoscut o largă circulație în Banat și Transilvania, însușind, prin caracterul ei militant, lupta românilor pentru eliberare națională. La cercetările întreprinse pînă acum¹, ne îngăduim să adăugăm unele informații inedite referitoare la „Hora Ardealului“ și „Hora Unirii“, poezii-manifest care, așa cum vom vedea, s-au cîntat permanent în tot spațiul intracarpatic.

„Hora Ardealului“ a fost publicată de Alecsandri cu pseudonimul „Un român“ în „Foaie pentru minte, inimă și literatură“, la 14 iunie 1848. Poezia este anterioară acestei date, cînd Alecsandri era la Cernăuți, și a fost scrisă în preajma zilei de 3/15 mai, fiind răspîndită printre zecile de mii de români adunați să hotărască, cum spunea Bălcescu la 3/15 mai 1851, „mîntuirea de orice domnie străină prin unitate națională“². Versurile scrise de Alecsandri exprimă unitatea de acțiune a revoluției românești de la 1848 pentru a înfăptui unirea deplină a românilor. Idee mărturisită și de transilvăneni nu numai prin hotărîrea rostită la Blaj: „Noi vrem să ne unim cu țara“, dar și prin declarația făcută revoluționarilor moldoveni, Negri, Alecsandri, în scurta lor trecere prin Transilvania, că bănățenii și transilvănenii vor sări „în ajutorul Moldovei și a Valahiei cînd le-ar călca vreun dușman“³.

„Hora Ardealului“ se integrează curînd în melosul popular, își pierde titlul inițial, ca în cazul manuscriselor de la Biblioteca „V. A. Urechia“ din Galați⁴, fiind denumită „Hora română“ sau chiar o „Cîntare“. Horit mereu pe plaiurile bănățene și transilvănene, pe o melodie diferită de cea a „Horei Unirii“, versul lui Alecsandri duce din generație în generație nestrămutata credință în împlinirea visului milenar: unirea tuturor românilor.

„Hora Ardealului“ a ajuns în Banat, în primul rînd, prin intermediul gazetei lui Barițiu, cu largă și continuă circulație în mediul bănățean⁵. Prezența lui Lascăr Rosetti și Manolache Costache Epureanu la adunarea de la

¹ Alexandru Bistrițeanu, *Vasile Alecsandri și bănățenii*, București, 1946; Ion Iliescu, *Vasile Alecsandri. Pagini bănățene la a 75-a comemorare*, Timișoara, 1965; Ion Apostol Popescu, *Influența lui Vasile Alecsandri asupra mișcării folclorice din Ardeal și Banat, în Limbă și literatură*, 10, 1965, p. 47—64; Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I, ediție îngrijită de Mircea Curticeanu, Cluj, 1970, p. 203—268.

² N. Bălcescu, *Opere*, I, București, 1953, p. 332.

³ T. Bălan, *Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina, 1848*, Sibiu, 1944, p. 82.

⁴ Biblioteca „V. A. Urechia“ Galați, ms. II 158, f. 3v—4; ms. II 159, f. 15—15v.

⁵ Bănățeanul Emilian Micu, cunoscut pentru preocupările lui de salvare a cărții românești vechi, îi oferea lui V. A. Urechia, în iunie 1896, colecția completă a „Foi pentru minte, inimă și literatură“ din anii 1838—1860 (Gh. Hîncu, *Cartea românească veche la Biblioteca „V. A. Urechia“*, Galați, 1965, p. 146).

Lugoj, la 15/27 iunie, a influențat oare difuzarea „Horei Ardealului” în Banat? Au adus ei și poezia lui Alecsandri o dată cu „Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei”, cum susține G. Bogdan—Duică?⁶ Un răspuns sigur este greu de dat, deoarece astăzi nu se mai cunoaște decît un singur exemplar din programul de la Brașov, donat de G. Sion Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca⁷.

Poezia a circulat în manuscris, dovadă caietul de versuri al lui Mihail Fometescu din Oravița Montană, județul Caraș-Severin. Textul poeziei, notat după 1 februarie 1855, își păstrează titlul⁸. La această dată „Hora Ardealului” se cînta pe o melodie pe care nu o cunoaștem, poate identică cu cea pe care o va nota G. Ucenescu mai târziu, căci versurile 1, 4, 8, 9, 12, 13 sînt continuate cu adaosul melodic „tra la la la”.

Poezia a circulat în această zonă în mai multe variante. În caietul teologului Vichentie Micu, stabilit, la 6 august 1857, în comuna Belinț, județul Timiș, găsim textul cu cîteva modificări. În afară de titlul „Hora română”, sînt schimbate, în strofa a treia, versurile întîi și al patrulea: „Ardelean voinic de munte” în loc de „Ardelean copil de munte” și „Că ești fiu din Românie” față de originalul „Că-mi ești fiu de Românie”. Primele versuri din ultima strofă au fost inversate, iar interjecția „Ura” transformată în „hora”⁹. Nu se poate preciza momentul în care Vichentie Micu receptează poezia lui Alecsandri. A cunoscut-o în anii de dinaintea înscrierii la seminarul din Vîrșeș, în toamna anului 1854, sau în mediul românesc de aici, unde rămîne pînă în primăvara lui 1857¹⁰.

Un alt caiet de versuri, provenind tot din Banat, conține și „Hora Ardealului”, poezia fiind transcrisă, probabil, în jurul anului 1857. Modificările, în structura versului, sînt destul de rare. Amintim latinismul „anima” în versul „Cei cu anima română”¹¹.

La difuzarea în Banat a poeziei lui Alecsandri a contribuit, fără îndoială, și broșura brașoveanului Gheorghe Ucenescu¹², elevul lui Anton Pann, „Magazin de cînturi vechi și noi”, apărută la Brașov în 1863 și retipărită în alte două ediții¹³. Poezia își păstrează titlul inițial și are schimbat versul al

⁶ Gh. Bogdan—Duică, *Eftimie Murgu*, București, p. 169. Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională, 1834—1849*, București, 1967, p. 138.

⁷ Informație de la C. Negulescu, directorul Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca (scrisoare din 4 aprilie 1976).

⁸ Biblioteca Academiei R.S.R., ms.rom., 2394, f. 11—11v.

⁹ Biblioteca „V. A. Urechia” Galați, ms. II 159, f. 15—15v. În caietul lui Vichentie Micu, ajuns în colecțiile acestei biblioteci în 1896, prin donația lui V. A. Urechia, care-l primise desigur de la Emilian Micu, mai sînt transcrise, alături de poezii populare, și „Moartea lui Mihai Viteazul” de D. Bolintineanu și „Marșul lui Iancu”.

¹⁰ Caietele cursurilor urmate de Vichentie Micu la seminarul din Vîrșeș se găsesc la Biblioteca Academiei R.S.R., ms.rom., 2754, 5627, 5638, 5641.

¹¹ Biblioteca „V. A. Urechia” Galați, ms. II 158, f. 3v—4. Și acest manuscris credem că provine tot de la V. Micu, fiind inventariat în colecțiile bibliotecii în 1896, în urma donației lui V. A. Urechia.

¹² Despre Gheorghe Ucenescu, vezi A. Bârseanu, *Istoricul școalelor centrale române din Brașov*, Brașov, 1902, p. 598; Gr. M. Poslušnicu, *Istoria muzicii la români*, București, 1928, p. 404—405; *Cărturari brașoveni (sec. XV—XX). Ghid bibliografic*, Brașov, 1972, p. 219; Vasile D. Nicolescu, *Manuscrisul Ucenescu Cînturi*, București, 1979, p. 9—61.

¹³ Broșura ne-a fost semnalată de profesorul N. Albu (scrisoare din 2 octombrie 1976). Ucenescu anunța, în 1863, și broșura a doua cu „melodiile cînturilor” Nu știm dacă a apărut. Investigațiile făcute, deocamdată, la București, Brașov și Cluj au rămas fără rezultat.

doilea din strofa a doua: „Sfînta zi a libertății” în loc de „Ziua sfînt-a libertății”. Deci transcrierea după broșură s-a făcut din memorie sau după alte manuscrise și în nici un caz după textul publicat de G. Barițiu.

În Transilvania, „Hora Ardealului” s-a răspîndit, desigur, cu mult mai multă ușurință prin gazeta lui Barițiu și broșura lui Gheorghe Ucenescu. Școlile românești au contribuit, de asemenea, la difuzarea mesajului revoluționar al versurilor lui Alecsandri. În manuscrisul lui Ucenescu, poezia este transcrisă și cu titlul „Cînt de școală”¹⁴.

„Hora Unirii” a fost scrisă de Alecsandri cu ocazia constituirii la Iași a societății „Unirea”, 25 mai/6 iunie 1856, căci poezia a fost publicată la 9 iunie în ziarul unionist „Steaua Dunării”. Poetul refolosește prima strofă din „Hora Ardealului”, celelalte fiind expresia spontaneității înflăcărate a militantului unionist, care, pentru a scrie aceste versuri, nu avea nevoie de îndemnul lui Victor Place, consulul Franței la Iași, așa cum pretinde acesta într-o scrisoare din 23 iunie 1856, adresată contelui Walewski, ministru de externe al Franței¹⁵. Dovada entuziasmului ce animase pe subscriitorii actului de înființare a societății „Unirea” sînt versurile scrise chiar atunci de V. Alecsandri:

„Sub acest măreț castan / Noi jurăm toți în frăție / Ca de azi să nu mai fie / Nici valah, nici moldovan; / Ci să fim numai români / Într-un gînd, într-o unire, / Și să dăm mîni cu mîni / Pentru-a Țărei fericire”.

Nu putem preciza împrejurările și anul în care „Hora Unirii” începe să fie cunoscută în Banat. Nu este exclus ca ea să fi circulat înainte de apariția ediției a doua a volumului „Poesii populare ale românilor”, 1866, care a înlesnit considerabil răspîndirea acestei poezii ce-a însuflețit permanent, alături de „Deșteaptă-te române”, toate reuniunile românești din Banat. Avem informații că exemplare din aceste două ediții mai existau, în 1910, în biblioteca învățătorului Ștefan Cherga din Topolovățul-Mare, județul Timiș¹⁶. A mai putut fi cunoscută, în mediul rural, și prin difuzarea volumelor de „Opere complete”, ediția 1875 sau 1880, care conțin „Hora Unirii” în ciclul „Doine și Lăcrămioare”. Exemplare din aceste ediții au fost distribuite, ca premiu, corurilor țărănești care au participat, în 1882, la sărbătorirea corului de la Chizătău ce împlinise 25 de ani de activitate¹⁷.

Melodia „Horei Ardealului”, de origine populară, a fost adoptată de G. Ucenescu versurilor lui V. Alecsandri, cărora le-a adăugat refrenul „Măi române, măi” (Biblioteca Academiei R.S.R., ms.rom., 3497, f. 70, 521v—522; Vasile D. Niculescu, *op. cit.*, p. 282). Manuscrisul este ulterior broșurii (Gh. Ciobanu, *Cîntece revoluționare și patriotice din perioada anului 1848*, în *Muzica*, XXII, 7, 1973, p. 9; Idem, *Culegeri de folclor și cîntece de lume*, București, 1976, p. 230—231) și nu din perioada 1848—1851 cum crede Viorel Cosma (*Noi date despre contribuția muzicii în momentul Unirii*, în *Muzica*, IX, 3, 1959, p. 26).

¹⁴ Bibl. Acad. R.S.R., ms. rom., 3497, f. 46v; Viorel Cosma, *art. cit.*, în *Muzica*, IX, 3, 1959, p. 26; Gh. Ciobanu, *Culegeri de folclor*, p. 222.

¹⁵ *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, III, București, 1889, p. 560. Vezi și Viorel Cosma, *De la „Hora Unirii” la „Hora Griviței”*, în *Muzica*, 1977, 1, p. 4. pentru înființarea societății „Unirea”, vezi V. Maciu, *Organizarea mișcării pentru Unire în anii 1855—1857 în Moldova și Țara Românească*, în *Studii*, XII, 1959, 1, p. 56—57.

¹⁶ *Catalogul bibliotecii lui Ștefan Cherga, învățător în Nagy-Topolovecz*, Lugoj, 1910.

¹⁷ Virgil Birou, Ciprian Porumbescu la Chizătău, în *Scrisul bănățean*, VII, 1957, 9, p. 52. Corul de la Chizătău avea în repertoriu și piesa corală „Unirea Principatelor” care,

Un rol de seamă în popularizarea „Horei Unirii” l-a avut „Reuniunea română de cîntări” din Lugoj, care, așa cum precizează Coriolan Brediceanu, obișnuia să cînte la „mese și petrecării ariile românești, «Deșteaptă-te române», »Săită române«, »Hora Unirii«, care apoi se răspîndeau corect în popor și la studențime”¹⁸.

Un alt moment, de altfel semnificativ, cînd s-a cîntat „Hora Unirii” în Banat a fost prilejuit de vizita lui Alecsandri la Mehadia, în vara anului 1884. După o entuziastă primire, i s-a oferit „căruntului poet” un banchet la care, după cuvîntările omagiale ale delegaților de la Lugoj, Oravița, Caransebeș, mesenii s-au ridicat, la un moment dat, și au intonat cu toții „Hai să dăm mîna cu mîna”. Apoi, relatează un martor ocular, „luîndu-ne rămas bun de la marele și iubitul nostru oaspe, l-am petrecut cu „Iarba rea din holde piară, / Piară dușmanul din țară, / Intre noi să nu mai fie / Decît flori și veselie”¹⁹.

Manifestare care justifică întru totul cuvintele scrise de ziarul sibian „Tribuna”, în 1890, la moartea poetului: „Nu există pe fața pămîntului un unghi de țară locuit de români, în care numele lui Vasile Alecsandri să nu fie cunoscut și cîntecele sale să nu fie în gura tuturor”²⁰.

„Hora Unirii” rămîne pe mai departe în repertoriul corurilor românești din Banat. P. Ciorogariu o armonizează în 1903 pentru cor mixt și bărbătesc, adăugînd la fiecare strofă a textului original refrenul: „Noi români, noi romani / Strănepoți de-a lui Traian”²¹.

În Transilvania, „Hora Unirii” a fost cunoscută imediat, fie prin intermediul ziarului unionist „Steaua Dunării”, fie prin foile volante tipărite în litografia lui Parteni din Iași sau, poate, chiar prin contacte directe. „Telegraful român” de la Sibiu a publicat poezia la 30 iunie 1856, cînd reproduce după „Steaua Dunării” dialogul politic „Păcală și Tîndală”²². De asemenea, „Gazeta Transilvaniei” remarcă la 2 august 1856 răsunetul pe care l-a avut poezia în Moldova, precizînd că „efectul acestei bucăți fu de minune.” Cu un alt prilej, discutînd amploarea propagandei unioniste, se arată că în Moldova „Hora Unirii” se înpămîntenise în lumea satelor, iar țărani credeau că Unirea îi va scăpa de nevoi, „de boieresc și beilice”²³. Relatarea constituia, cu siguranță, un îndemn și pentru românii transilvăneni, că sub semnul „Unirii” puteau înlătura apăsătoarea împilare a claselor dominante.

---

poate, este tot o variantă a „Horei Unirii” (Sever Sepețian, *Corul de la Chizătău*, București, 1957, p. 40).

¹⁸ C. Brediceanu, *Date și reminiscențe pentru istoria Reuniunii române de cîntări din Lugoj*, Lugoj, 1900, p. 18. În repertoriul „Reuniunii” a mai figurat și compoziția lui Eusebie Mandicevski „Hora Unirii”, scrisă după o „melodie din Ardeal” culeasă de Al. Voevidca (V. Cosma, *De la „Hora Unirii” la „Hora Griviței”*, p. 4).

¹⁹ Al. Bistrițeanu, *Vasile Alecsandri și bănățenii*, p. 27; I. Iliescu, *Vasile Alecsandri. Pagini bănățene*, p. 21.

²⁰ Apud I. Breazu, *Pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania*, în *Studii de literatură română comparată*, Cluj, 1972, p. 250.

²¹ George Breazu, *Pagini din istoria muzicii românești*, ediție îngrijită și prefată de Vasile Tomescu, București, 1966, p. 213.

²² *Telegraful român*, IV, nr. 51, 30 iunie 1856, p. 203—204. Vezi și *Steaua Dunării*, II, nr. 34, 16 iunie 1856, p. 135—136.

²³ *GazTrans*, nr. 61, 2 august 1856, p. 234; Dan Berindei, *Gazeta Transilvaniei și Unirea Principatelor, în 130 de ani de la apariția „Gazetei de Transilvania”*, Brașov, p. 69.

Ca și „Hora Ardealului“, „Hora Unirii“ devine imediat un cântec popular, așa cum de altfel o considera și V. Alecsandri, care o include în volumul de „Poesii populare ale românilor“, editat în 1866. Cu acest caracter circula poezia prin Țara Bîrsei și Oprea Dumitru Brașoveanu, care o transcrie în 1859, o intitulează sugestiv „Versul național în privința împreunării Principatelor“. Textul are foarte puține modificări, unele determinate de realitățile istorice transilvănene, diferite de cele din Moldova și Muntenia. Astfel versul „Măi muntene, măi vecine“ este înlocuit cu „măi muntene, măi române“. Creatorul popular a adăugat textului lui Alecsandri o nouă strofă: „Cum joacă și se învîrtește / Și pe dușmani mi-i gonește / Vivat bravilor români / Vivat și fericiți ani“²⁴.

Deocamdată este greu de precizat, la ce dată și în ce zonă a Transilvaniei s-a produs această intervenție folclorică, care însă s-a păstrat, căci o regăsim într-un manuscris datînd probabil din perioada Memorandumului, care a aparținut lui Vasile Sfura, preot în satul Blaja, județul Satu-Mare²⁵.

În unele zone din Transilvania, titlul poeziei este înlocuit cu primul vers, „Hai să dăm mîna cu mîna“. „Gazeta Transilvaniei“, relatînd, la 16 iunie 1861, primirea la Gherla a lui Alexandru Bohățel, căpitanul suprem al Năsăudului, precizează că în timpul unei „serbări cu făclii“ s-au cîntat „Hai să dăm mîna cu mîna“, „Deșteaptă-te române“, „Cîntecul lui Ștefan“²⁶.

Școala românească de la Blaj a contribuit în mod substanțial la răspîndirea poeziei în marea masă a românilor transilvăneni. Elevii, viitorii învățători și preoți, obișnuiau să transcrie „Hora Unirii“ în caietele lor de versuri, notînd, adeseori, și numele autorului. Un asemenea exemplu îl găsim în caietul lui Zaharia Pop „preparand“, care și-a notat versurile înainte de martie 1866²⁷. Din aceeași vreme datează și caietul lui Alexandru Vișan din Hațeg, care cuprinde și „Hora Unirii“²⁸.

Iosif Vulcan, mare admirator al bardului de la Mircești, considerat „fruntașul fruntașilor noștri literari“, participă activ la difuzarea „Marsiliezei Unirei românilor“ prin revista „Familia“. Semnificativ este faptul că Vulcan nu reproduce poezia după textul lui Alecsandri, pe care-l avea desigur la îndemîna, ci după o variantă transilvăneană cu obișnuitele modificări. Întîlnim, și aici, versul „Cei cu animă română“ și schimbări în ordinea strofelor. Lipsesc strofele 3, 7 și 8. Traducerea lui G. Vegezzi-Ruscalla, în limba italiană, care însoțește textul român, era, în măsură egală, o pledoarie pentru latinitatea poporului român, ca și pentru continuitatea noastră neîntreruptă pe pămîntul vetrei strămoșești²⁹.

Tot în revista lui Vulcan mai aflăm o notă în care se precizează că în 1868, cu ocazia comemorării la Cluj a zilei de 3/15 mai 1848 și a celor „40.000 martiri români căzuți în revoluțiune“, corul a cîntat „Ha să dăm

²⁴ Textul ne-a fost comunicat de Maria Lambucă, directoarea Bibliotecii județene Brașov. Emil Micu, Mircea Băltescu, *Variante folclorice inedite*, în *Astra*, II, nr. 9 septembrie 1967, p. 22.

²⁵ Biblioteca „V. A. Urechia“, ms. I 58, p. 129—130.

²⁶ Ștefan Pascu, *Ecoul Unirii Țării Românești și Moldovei în Transilvania*, în *Studii privind Unirea Principatelor*, București, 1960, p. 465.

²⁷ Biblioteca Academiei R.S.R., Filiala Cluj, ms.rom., 580, f. 20v—21.

²⁸ Viorel Cosma, *De la „Hora Unirii“ la „Hora Griviței“*, p. 5.

²⁹ *Familia*, II, nr. 8, 15/27 martie 1866, p. 95.

mână cu mână“, „Astăzi fraților români“ și alte cîntece patriotice³⁰. Cu ocazia comemorării acestui eveniment la Sibiu, în 1870, s-a întrunit „toată juniimea studioasă . . . juriști, teologi și gimnasiști“ care, după ce-au recitat poezii patriotice, au cîntat cu toții „Hai să dăm mână cu mână“³¹. În programul seratei literar-muzicale organizate de junimea română din Orăștie a figurat, alături de poezii de V. Alecsandri, D. Bolintineanu, I. Vulcan, și cîntecul „Hai să dăm mână cu mână“³².

Trupa de teatru condusă de G. A. Petculescu, care a susținut spectacole în toate orașele și orașelele Transilvaniei în intervalul 1878—1889, obișnuia să-și încheie spectacolele cu „Hora Unirii“ și alte cîntece patriotice. Astfel spectacolul prezentat la Beiuș, la 13 decembrie 1882/1 ianuarie 1883 (sic) cu piesa „Invingerea Griviței de către armata română“ s-a terminat cu versurile lui Alecsandri cîntate, cu mult entuziasm, de corul improvizat al actorilor și spectatorilor³³.

Formațiile corale de muncitori români o aveau inclusă în repertoriu. Corul Asociației sodalilor români din Cluj, care a arborat, poate, primul din țară steagul roșu, avea drept motto o strofă din „Hora Unirii“: „Unde-i unul nu-i putere / La nevoi și la durere / Unde-s doi puterea crește / Și dușmanul nu sporește“³⁴.

Un alt exemplu de propagare a cîntecului în mediul rural ni-l oferă caietul de versuri al lui Nicolae Filimon, cîntăreț popular din Sebeșel, județul Alba, întocmit la 11 ianuarie 1873. La începutul caietului este transcrisă „Hora Unirii“, cu foarte puține modificări, dar cu titlul „Versu naționalu“. Este urmată de „Hora Ardealului“, care are însă titlul „Altul“³⁵. Poezia exista și în caietul de cîntece al lui Nicolae Muntean din Maerii Bălgradului, fiind transcrisă înainte de 17 iulie 1881. Modificări sînt la versul 9: „Măi muntene, măi române“ și la ultima strofă care are numai primele două versuri. Interesantă este însemnarea lui Nicolae Muntean care precizează că „versu“ a venit din „Țara Românească“ de la „anul 1848 încoace“ și se cîntă „pe glasul »Iată hora se pornește.“³⁶. Deci în zona județului Alba și poate și în alte părți ale Transilvaniei se folosea această melodie populară și nu compoziția lui Flechtenmacher. „Hora Unirii“, împreună cu alte cîntece

³⁰ I. Pervain, *Societatea diletanților „teatrali“ din Cluj (1870—1875)*, în *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 329. Vezi și Vasile Mocanu, *Ecoul operei dramatice a lui Vasile Alecsandri în muzica românească din Transilvania*, în *Studii de muzicologie*, III, 1967, p. 283.

³¹ *Familia*, VI, 2, 17/29 mai 1870, p. 238.

³² Idem, 11/23 ianuarie 1870, p. 21. Corul „Haideți frați într-o unire“, cîntat de învățătorii școlii din Borța (idem, XXVIII, nr. 8, 24 februarie/8 martie 1891, p. 94), era, poate, tot o variantă a „Horei Unirii“.

³³ V. Cosma, *De la „Hora Unirii“ la „Hora Griviței“*, (III), în *Muzica*, 3, 1977, p. 11. Pentru trupa lui G. A. Petculescu, vezi I. Breazu, *Studii de literatură comparată*, I, p. 108.

³⁴ Cristian Ghenea, *Reflectarea perioadei războiului de independență în Transilvania și Banat*, în *Studii de muzicologie*, XII, 1977, p. 169.

³⁵ Gh. Pavelescu, *Versuri la morți de Nicolae Filimon*, în *Apulum*, II, 1946, p. 317. Autorul a avut amabilitatea să ne comunice textul celor două poezii (scrisoare din 27 decembrie 1976).

³⁶ Biblioteca Muzeului Unirii, Alba Iulia. Manuscrisul ne-a fost comunicat de Lucia Hațegan (scrisoare din 17 decembrie 1977).

patriotice, există și într-un manuscris din 1879 al lui Demetriu Chirca, „Carte pentru poezii”²⁷.

Sîntem convinși că pentru țăranul român din Transilvania, conștient de unitatea poporului român, ca unul ce-o întreținuse de-a lungul veacurilor, „Hora Unirii”, prin structura și ritmul ei popular, reprezintă nu numai expresia unei năzuințe seculare, dar și un program de luptă pentru distrugerea regimului de împilări și umilințe sub care trăia.

Așa cum am văzut, „Hora Unirii” era cunoscută și în județele din nordul Transilvaniei. Cu prilejul unei anchete, în 1884, i se imputa lui Vasile Lucaciu, pe atunci profesor la liceul din Satu-Mare, că ar fi pus în circulație, printre elevii săi, texte antimaghiare, de fapt o prelucrare în maghiară a „Horei Unirii”, corecte fiind doar primele cinci versuri. Vasile Lucaciu respinge acuzația, declarînd că este vorba de o „poezie populară” completată de „vreun elev”³⁸.

Circulația „Horei Unirii” și în această zonă mai este dovedită, așa cum am mai arătat, și de caietul cu versuri al lui Vasile Sfura, probabil fratele mai mic al poetului Dumitru Sfura, despre care Eminescu spunea că este „un biet tînăr transilvănean, care avea durere de inimă pentru nenorocitul său popor”³⁹. Numai una dintre poeziile caietului este datată, un „Imn lui dr. Vasile Lucaciu”, 11 noiembrie 1894, dar cu siguranță că celelalte transcrieri sînt anterioare acestei date.

În caietul lui Vasile Sfura există două variante ale „Horiei Unirii”, ambele păstrînd titlul inițial. Prima variantă, care este mai apropiată de textul original, în afară de unele modificări de influență latinistă, mai are și două versuri schimbate. În strofa a treia „Vin de dă mena cu mene”, în loc de „Vină să te prinzi cu mine”, „Și la moarte cu-nsoțire” în loc de „Și la moarte cu-nfrățire”.

Cea de a doua variantă provine dintr-o altă sursă și se aseamănă, în mare, cu textul transcris, în 1859, de Dumitru Oprea Brașoveanu. Deosebit este un singur vers în strofa a doua: „Între noi să nu mai fie / Decît flori și Românie”⁴⁰. Invocarea numelui țării, a țării ce trebuia să cuprindă în hotarele ei pe toți românii, este mărturia unei conștiințe politice care, prin multitudinea manifestărilor naționale, avea să pregătească, așa cum scria Bălcescu în 1850, „unirea lor într-o singură nație, unire la care sînt meniți prin naționalitate, prin aceiași limbă, religie, obiceiuri, sentimente, prin poziția geografică, prin trecutul lor și, în sfîrșit prin nevoia d'a se păstra și d'a se mîntui”⁴¹.

Melodia „Horei Unirii” era cunoscută și în Crișana, numai că aici s-a

³⁷ V. Cosma, *De la „Hora Unirii” la „Hora Griviței”*, p. 4.

³⁸ Corneliu Mezea, *Dr. Vasile Lucaciu. Leul de la Sisești, 1852—1922*. Satu Mare, 1936, p. 19.

³⁹ G. Cardaș, *Poezii și prozatorii Ardealului pînă la Unire*, București, 1936, p. 23. Amănunte despre D. Sfura la G. Bogdan-Duică, *Multe și mărunte despre Eminescu*, în *Viața Românească*, XVI, 1924, vol. LIX, 8, p. 154.

⁴⁰ Biblioteca „V. A. Urechia”, ms. I 58, p. 85—86, 129—130. Manuscrisul a fost achiziționat în 1970 în Galați de la descendenții profesorului Teodor Mureșanu, ginerele lui Vasile Sfura.

⁴¹ N. Bălcescu, *Opere*, I, p. 311.

produs înlocuirea textului inițial cu o „Horă a lui Vasile Lucaciu“⁴². Schimbarea s-a produs în prejma procesului Memorandumului, mai 1894, când popularitatea acestui vajnic luptător pentru drepturile românilor ia proporții deosebite datorită atitudinii sale ferme și intransigente.

Manuscrisele prezentate, ca și exemplificarea câtorva momente în care versul revoluționar al lui Alecsandri a animat lupta pentru libertate și unitate națională a românilor bănățeni și transilvăneni, completează bogata suită a dovezilor unității indestructibile a românilor. De veacuri, de o parte și de alta a Carpaților, am gândit la fel, am citit pe aceeași carte, am cântat aceeași doină, am crescut cu aceleași speranțe, am sîngerat pentru același ideal înfăptuit la 1 decembrie 1918: statul național unitar român. Semnificațiile majore ale acestui important act istoric au fost subliniate de tovarășul Nicolae Ceaușescu: „lupta maselor populare din cele trei provincii românești impune unirea Transilvaniei cu România — măreț act de dreptate istorică, pentru care s-au jertfit nenumărate generații ale înaintașilor. Făurirea statului național unitar român a fost, astfel, rodul luptei principalelor clase și pături ale societății, ale întregului popor, o expresie a legităților obiective ale progresului social și național, care a asigurat unitatea deplină și pentru totdeauna a națiunii noastre, deschizînd calea afirmării ei tot mai puternice în viața economică și politică a lumii“⁴³.

PAUL PALTĂNEA

THE "HORA OF TRANSYLVANIA" AND THE "HORA OF THE UNION" IN BANAT AND TRANSYLVANIA.

— NEW CONTRIBUTIONS —

(Abstract)

The author contributes with new facts to the spreading of Vasile Alecsandri's literary work in Transylvania and Banat, which through its significance animated the Romanians' struggle for national freedom. He follows the circulation of the two manifesto-poems „The Hora of Transylvania“ and „The Hora of the Union“ by producing several verse — writing books that contain these two patriotic poems and the enumeration of several historical moments when people used to sing „The Hora of the Union“ too. The circulation of these two poems in Banat and Transylvania, as well as of Vasile Alecsandri's whole literary work, proves, besides other numerous historical evidence, of the Romanians' indestructible cultural unity changed into a political one on the 1st of December, 1918.

⁴² Corneliu Mezea, *op. cit.*, p. 80; Valeriu Achim, Aurel Socolan, *Dr. Vasile Lucaciu. Luptător pentru drepturile românilor și Unirea Transilvaniei cu România*. Baia Mare, 1968, p. 82.

⁴³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, București, 1977, p. 336.